

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Кафедра економічного права та економічного судочинства

**ТРЕТІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ
ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА
ПРОНСЬКОЇ ГРАЦІЄЛЛИ ВАСИЛІВНИ**

Міжнародна науково-практична конференція

12 квітня 2024 р., м. Київ

Київ
Видавництво Ліра-К
2024

УДК

Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (12 квітня 2024 р., м. Київ) / За заг. ред.: В.В. Поєдинок, А.С. Головачової. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 224 с.

ISBN 978-617-520-813-7

У збірнику опубліковано матеріали міжнародної науково-практичної конференції «**Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни**». (м. Київ, 12 квітня 2024 р.). Основними тематичними напрямками конференції стали: європейська інтеграція України: нові виклики для бізнесу й законодавця; цифровізація у сфері господарювання: стан та перспективи правового регулювання; економіка війни та повоєнне відновлення економіки України: господарсько-правовий аспект; врахування вимог сталого розвитку у правовому регулюванні господарської діяльності; захист економічних прав під час війни та в повоєнний період; актуальні проблеми правового забезпечення вирішення економічних спорів.

Для науковців, викладачів, суддів, адвокатів, здобувачів юридичної освіти та юристів-практиків.

Матеріали в збірнику подаються в авторській редакції

УДК

ISBN 978-617-520-813-7

© Автори статей, 2023

© Видавництво Ліра-К, 2023

ЮДИН Олександр
*аспірант Державної установи «Інститут
економіко-правових досліджень імені
В.К. Мамутова Національної академії наук
України»*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах активного розвитку цифрової економіки в Україні та світі максимально зростає популярність безготівкових розрахунків, здійснення яких відбувається переважно за допомогою платіжних систем, що певною мірою спрощують, пришвидшують та забезпечують фінансові операції між учасниками розрахунків. Стабільне та масове використання безготівкових розрахунків в діяльності суб'єктів господарювання зумовлює потребу у всебічному вивченні сучасного оновленого правового регулювання. Таке регулювання сьогодні вийшло у світі на перший план і стало вже не просто юридичним або комерційним питанням, а внаслідок комп'ютеризації сучасної світової економіки усе більше стає політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою, вимагає стратегічних підходів до свого вирішення [1, с. 125]. Загальні засади правового регулювання *безготівкових* платежів у сфері господарювання містяться у Господарському кодексі України (далі – ГК України), Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), Законі України «Про банки і банківську діяльність», інших актах законодавства.

Положення ч. 1 ст. 198 ГК України передбачає здійснення платежів за грошовими зобов'язаннями, що виникають у господарських відносинах у безготівковій формі або готівкою через установи банків, якщо інше не встановлено законом [2]. Згідно із ч. 2 ст. 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківські розрахунки проводяться у готівковій та безготівковій формах згідно із правилами, встановленими нормативно-правовими актами НБУ [3]. Відповідно до ст. 341 ГК України розрахункові операції банків спрямовані на забезпечення взаємних розрахунків між учасниками господарських відносин, а також інших розрахунків у фінансовій сфері [2]. *Глава 74 ЦК України* містить загальні положення про розрахунки. *Стаття 1088 ЦК України* визначає види *безготівкових розрахунків* і порядок застосування платіжних інструкцій, передбачених законодавством України, банківськими правилами та звичаями ділового обороту [4].

Основними відмінностями безготівкових розрахунків від готівкових є те, що обов'язковим учасником цих розрахункових відносин виступає банк. Особливості правового регулювання та забезпечення безготівкових розрахунків у господарській діяльності полягають у тому, що безготівкові розрахунки здійснюються сторонами цивільно-правового зобов'язання

через банки з відкритих ними розрахункових, поточних та інших рахунків, умови яких дозволяють виробляти платежі за розпорядженням клієнта. Це твердження на даний момент вірне лише частково у зв'язку з поширенням криптовалют та електронних грошей [5, с. 47–49]. Загалом багато операцій із криптовалютою, зокрема її видобуток або «майнінг» не просто мають схожість із господарською діяльністю [6], а по суті є нею. При цьому нещодавно процеси легітимації операцій із криптовалютою в Україні посилюються [7]. Питання удосконалення правового забезпечення здійснення операцій із криптовалютою буде розглянуто у наступних наших роботах.

Учасники розрахунків можуть вибирати і передбачати в договорі будь-яку форму розрахунків, дозволена законом, встановленими банківськими правилами і вживаними в банківській практиці звичаями ділового обороту. Банк не має права визначати та контролювати використання грошових коштів, що знаходяться на рахунку клієнта, і встановлювати не передбачені законодавством або договором обмеження його права розпоряджатися грошовими коштами. Банк є стороною договору банківського рахунку і відповідає перед своїм клієнтом за його виконання [5, с. 47–49].

Правове забезпечення безготівкових розрахунків в Україні суттєво змінилося з прийняттям у 2021 році Закону України «Про платіжні послуги» (далі – Закон) [8] та набранням чинності постановою НБУ від 29.07.2022 року № 163, якою затверджена Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг [9]. НБУ з метою реалізації норм Закону розробив порядок здійснення безготівкових розрахунків у національній валюті користувачами платіжних послуг. Це нове регулювання платіжного ринку, оскільки відповідно до Закону небанківські надавачі платіжних послуг отримали право відкривати платіжні рахунки користувачам та виконувати платіжні операції з цього рахунку на підставі їхніх платіжних інструкцій [9]. Законодавець у новому Законі заклав зовсім інші підходи до регламентації платіжних послуг й специфіки їх надання, засад функціонування платіжних систем тощо. Це пов'язано із тим, що ринок платіжних послуг як в Україні, так і в усьому світі зазнав значних технічних інновацій, що супроводжувалося появою нових видів послуг на ринку [10, с. 471].

Національне законодавство потребує узгодження з актами ЄС, серед яких Директива (ЄС) 2015/2366 Європейського парламенту та Ради від 25.11.2015 року та Директива (ЄС) 2009/110/ЄС від 16.09.2009 року. Наразі незважаючи на дію воєнного стану, Україна невпинно просувається до членства в ЄС. А це потребує подальшого узгодження національного законодавства України з низкою законодавчих актів ЄС [10, с. 471]. Тому в умовах активного впровадження у діяльність фінансових установ сучасних інформаційних технологій, виникнення електронної торгівлі, нових фінансових інструментів та поширення електронних банківських систем, розвиток ринку платіжних послуг характеризується значним підвищенням

клієнтського попиту на послуги з безготівкових розрахунків. У той же час, розроблення рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання безготівкових розрахунків у господарській діяльності повинно ґрунтуватися на комплексному аналізі інтересів як учасників ринку, так і держави.

Література:

1. Колісник А.С., Пилипишин С.С., Авраменко О.Л., Потапенко Л.В. Правове забезпечення безготівкових розрахунків у господарській діяльності. *Вісник університету банківської справи*. 2020. № 3 (39). С. 125–129.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5-6. Ст. 30.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
5. Брайченко С.М., Колісник А.С., Майстренко С.В., Фоменко В.М. Правові аспекти організації безготівкових розрахунків у діяльності суб'єктів господарювання. *Фінансовий простір*. 2021. № 2 (42). С. 45–50.
6. Дерев'янюк Б.В. Про порівняння господарської діяльності з видобутком криптовалюти («майнінгом») та здійсненням операцій із нею. *Право України*. 2018. № 5. С. 164–175.
7. Bogdan Derevyanko, Nadiia Ivanchenko, Oleksandr Podskrebko, Alina Prylutska, Olha Turkot. (2023). On pros and cons of legitimizing cryptocurrency (case study of Ukraine). *Social and legal studios*. 6(3), 9–15. <https://doi.org/10.32518/sals3.2023.09>
8. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 року № 1591-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
9. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг: постанова Правління Національного банку України від 29 липня 2022 року № 163. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22?find=1&text=безготівк#w1_2
10. Токарева К.О., Бабарицький О.В. Платіжні системи: сутність та особливості правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 470–474.